

Лозиченко О.М.

кандидат економічних наук, докторант
Міжнародний науково-технічний
університет імені академіка Юрія Бугая
м. Київ, Україна

СУТНІСТЬ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Розвиток економічних систем у сучасному світі зумовлений ефективністю процесів, механізмів регулювання їх функціонування. Національна економіка та окремі її підсистеми сьогодні перебувають у середовищі регуляторних правил, норм та нормативно-правового забезпечення, відповідно до яких відбувається функціонування всіх господарських систем.

Регулювання є важливою складовою процесу розвитку економічних систем, активізації функціонування окремих їхніх компонентів з метою поступового переходу на новий, більш якісний рівень власного розвитку. У сучасному світі регулювання є об'єктивною необхідністю та невід'ємною складовою процесів стимулювання економічного розвитку в країні.

Державне регулювання економіки за своєю природою є складною і динамічною системою, яка постійно змінюється і створена з метою здійснення впливу на поведінку економічних суб'єктів для забезпечення їхнього господарського розвитку, стимулювання в межах національної економіки розбудови її окремих галузей, сфер господарства. Зазначена система вже є невід'ємною складовою функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування і використовується ними для впровадження в життя економічної політики, забезпечення належного рівня збалансованого та довгострокового економічного розвитку в країні. Відповідно питання дослідження теоретичних та прикладних положень здійснення такого регулювання є завжди актуальними та постійно потребують проведення нових досліджень з метою удосконалення державного регулювання економіки, механізму його здійснення, пошуку нових інструментів та методів активізації розвитку економічних відносин.

Державне регулювання економіки, як і механізм його здійснення, відіграють ключову роль у розвитку господарських процесів. У статті 5 Господарського кодексу України зазначено, що правовий господарський порядок в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів, виходячи з конституційної вимоги відповідальності держави перед людиною за свою діяльність та визначення України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави [1].

Розглянемо досить фрагментарно зміст державного регулювання економіки. Зауважимо, що в науковій літературі сьогодні досить активно при вивченні питань сутності та особливостей функціонування системи такого регулювання розглядаються питання уточнення змісту наступних категорій, як «державне регулювання», «державне управління», «механізм державного управління», «механізм державного регулювання» та інші синонімічні, проте відмінні за своїм

змістом дефініції. Наприклад, І. В. Дроботенко констатує, що «під механізмами державного регулювання слід розуміти здійснення державою комплексних заходів у сфері соціальних, економічних, політичних, духовних та інших суспільних процесів та явищ з метою їх упорядкування чи для зміни й розвитку суспільних явищ або їх зв'язків» [2, с. 98].

Крім зазначеного, у наукових роботах, у яких аналізуються питання регулювання саме економічних відносин органами державної влади та місцевого самоврядування, також можна зустріти значну кількість схожих за своєю сутністю таких категорій: «державне регулювання економіки», «державне регулювання національної економіки», «державне регулювання макроекономічного розвитку», «державне регулювання розвитку системи фінансово-економічних відносин», «державне регулювання національного господарства», «механізм державного регулювання структурних перетворень в економіці», «механізм структурного регулювання економіки» і т. ін. Зауважимо лише, що вченими на сьогодні також вже виокремлені різні групи наукових підходів до розгляду їхньої сутності, що лише підкреслює складність їхньої природи як економічних об'єктів.

Цілком доречно зауважує К. М. Окаянюк, що «державне регулювання національною економікою – це діяльність влади щодо встановлення стратегічних та тактичних цілей розвитку країни в умовах глобалізаційних процесів, за допомогою розроблення відповідної політики та інструментів, механізму її реалізації» [3, с. 944].

Державне регулювання за своєю природою є складною системою, якій притаманна значна кількість підсистем та інших структурних елементів, функціонує за рахунок певного механізму, який дозволяє такій системі розвиватися, змінюватися та адаптуватися під постійно змінні умови зовнішнього щодо розвитку національної економіки середовища. Цілком логічним є припущення, що від ефективності такого механізму, якості взаємозв'язків між його базовими компонентами залежить і дієвість всієї системи державного регулювання економіки. Розглянемо сутність такого механізму детальніше.

Знову ж таки в науковій літературі, враховуючи важливість питань державного регулювання розвитку як національної економіки, так і її окремих сфер та галузей господарювання, є значна кількість підходів до розгляду змісту механізму такого регулювання. Окремі з них стосуються дослідження його з позиції макросистемного аналізу, тобто вивчення особливостей функціонування загального механізму державного регулювання національної економіки. Інші базуються на аналізі функціонування механізму державного регулювання в окремих галузях національного господарства, у розвитку окремих регіонів країни. Наприклад, Ю. М. Мельник, розглядаючи особливості функціонування механізму державного регулювання розвитку промисловості, зауважує, що такий механізм за своєю організаційною структурою має вигляд взаємопов'язаної системи, яка охоплює стратегічну мету державного регулювання, тактичні цілі, оперативні дії, завдання, принципи, функції, комплекс заходів, фактори впливу на суб'єктів та об'єктів державного регулювання, методи прямої та непрямої дії,

що підкреслює значущість сукупності державних інституційних заходів, сегментне забезпечення та важелі державного регулювання, збалансованість інтересів, методи контролю та відповідні результати [4, с. 147].

Своєю чергою З. М. Бурик, досліджуючи питання ролі держави в забезпеченні сталого розвитку, також обґрунтовує теоретичні положення функціонування механізму такого регулювання, враховуючи сутність концепції сталого розвитку, і пропонує механізм державного регулювання сталого розвитку розглядати як єдину складну систему взаємопов'язаних елементів, що формуються на основі причинно-наслідкових залежностей цілеспрямованого організуючого, координуючого й регулюючого впливу держави на систему сталого розвитку, шляхом застосування методів важелів та інструментів впливу, і включає: нормативно-правовий, організаційно-управлінський, фінансово-економічний та інформаційний механізм, та реалізується на різних рівнях управління [5].

Отже, враховуючи представлені вище теоретичні положення, можна сформулювати наступне визначення механізму державного регулювання – комплекс взаємопов'язаних компонентів, які у сукупності дозволяють здійснювати вплив органів державної влади на господарські процеси, економічних суб'єктів з метою забезпечення стабільного розвитку окремих галузей, секторів національного господарства.

Література:

1. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
2. Дроботенко І. В. Основні механізми державного регулювання законотворчої діяльності. *Економіка та держава*. 2008. № 11. С. 97-99. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/11_2008/29.pdf.
3. Окаянюк К. М. Державне регулювання національної економіки: теоретичні аспекти. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 25. С. 943-947. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/155.pdf.
4. Мельник Ю. М. Механізм державного регулювання розвитку промисловості. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 22, ч. 1. С. 145-151. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/22_1_2018ua/32.pdf.
5. Бурик З. М. Механізм державного регулювання в сфері сталого розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 2. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2018/31.pdf.